

MARNO JÁNOS

Vasderes

A Karádi karnagy úr szíjat hasít a hátamból, amit azután a pálcája végéhez rögzít, s avval ostorozni kezdi vérző hátamat, faromat, a combomat, egészen le a térdhajlatomig. Kora délután, hunyorogtatóan ragyognak a szeptemberi napfénytől a megszelt falsíkok, csak egy sarokban nyugodhat meg a tekintetem, ahol a Gizi néni csutakolja drótkeféjével a hatalmas vaskályhát, mint valami lovat, mely egyre pompásabb lesz, ahogy sötétedik. A padsorok, úgy nézem, teljesen kiürültek, talán a Mimi maradt ülve egy hátsóbb pad mélyén, bár ez inkább érzelmi csalódás lehet, mivel az érzékeim ekkor még nem csapnak be olyan könnyen. Szorongani sem nagyon szorongok, ha nem ízlik éppen a fás karalábé, abban a tudatban tömöm magamba mégis, hogy pár óra múlva az egészet kiokádóm egy téglarakás mögött, kedvenc búvóhelyemen. Az igazi csalódás, az, amitől elhűl a vérem, akkor ér majd, ha Mimi lábkörmén pillantom meg a kályhaezüstöt.

Még valami az ezüstről

A dolgok magukért beszélnek. Délután hármásban másszuk meg a lánnyal a Kiskopaszt, odafent kísétálunk vele a sziklateraszra és karunkat félkörbe lendítve mutatjuk meg neki a kanyargós utakkal felsabdalt, dombos tájat. A lány egy alföldi kisvárosban zongorázni tanul. Mi fogcsikorgatva ajtókat nyikorgatunk, ezeket fogjuk majd szalagra rögzíteni, ha összegyűlik a pénzünk egy magnetofonra. Az persze sehogy sem akar összejönni, ezért túl kell adni néhány darabon a családi ezüst étkészletből. Oda tehát a féltett antikvitás, romokra mit lehet építeni. Baumstark Rózsikával, a zongorista lánnyal nem látjuk egymást viszont az életben többet, holott meggyőződésünk, hogy az életbe magába ő vezetett be bennünket. Amit szimbolikusan is igazol az a körülmény, hogy Rózsika a falunk bábaasszonyának a keresztlányaként került ismeretségbe velünk, őnála nyaralt, a szülésznőknél, mert a bábaasszony elnevezéstől idegenkedtünk. E sorok írása közben egy hajó gyomrában, azon belül is a gépházban tartózkodunk, folyami hajó, éjszaka, a sodrással szemben, lassan haladunk, Rózsika fent a nyitott fedélzeten, egy padon gubbasztva borzong. Ülhetnének később mellette, alvást mímelve, forró kezünket odatapasztva, ahova kérte, a veséjéhez.

Vallástörténet

Szeptember harmadika, hétfő, hátamon ismét a barna altatótáska, cipőmre azonban nem emlékszem, azt hasztalan próbálom felidézni. Mintha nem látnék le odáig, olyan mélységekben járok, csoda, hogy egyensúlyérzésem még nem hagyott cserben. Mert szédülős vagyok, az ágyról például, ha én fekszem kívül véletlenül, éjszaka egyszer biztosan lezuhanok. Álmomban tudniillik megsokszorozódik a tériszonyom, megfélemezem magamról, a nagyanyámról, aki ott fekszik mellettem, ezúttal bent a fal mellett, és ez a furcsa feledékenységem hirtelen hatalmas űrt támaszt a fejemben, mely (értelemszerűen) mintha szakadékba akarná lökni a testem. Lehetek ugyan mezítláb is, klottgatyában, mint a cigánygyerekek, mezítláb poroszkálok tehát a faluba lefele, a köves erdei sárban, hátamon a fentebb említett súlyos, tanszeres (azaz transzcendens) táskával. Mellettem most is a nagyanyám, a kezemet fogja, így hát, akár a lábamat, a kezemet sem tudom szemügyre venni. Betűt tudok már vetni a kezemmel, azt már tavalyelőtt is tudtam, most pedig előre tudom, hogy a továbbiakban nem fog menni a kezemnek a betűvetés, megszállja, majd belefészkeket magát a bánat, Pilinszky találó szavával szólva: elődémásodik. Ilyenkor az ember tapintása is mintha ködbe veszne, feje a padban előrebukik, eldugul az orra, nyitott szájjal képes csak lélegezni; ez a folyamat aztán annyiszor ismétlődik meg velem, hogy végül sikerül tartósan elfeküdnie az orrát, orrsövénye elferdül, s ajkai emígy a kényszerű szájon át lélegzéstől kicserepesednek, az örökös nyalogatástól és reflexes tépdéséstől meg harapdálástól pedig föl-fölsebződnek, azután felhólyagosodnak. Mint a vallási tébolyultaké.

Kenyérharc

Az igazság az, hogy amióta az eszemet tudom, orrhangon beszélek, orrhangon gondolkodom, ergo orrhangon írom is le, majd pedig törlöm, a gondolataimat, de azt még erős túlzással sem merném állítani, hogy orrhangon álmodom, egyáltalán, hogy álmomban hangokat hallatnék, amelyeket ugyancsak álmomban még visszahallgatnék az álom egyik-másik szereplőjének a szájából. Mintha álmomban csak úgy elszállhatnék magamtól. Huss, ki a torkomból, amit nem véd a hidegtől, sem a portól az orrom, mert el van dugulva, s ezért a légszomjtól sokat és hatalmasakat ásítózom, minél éberebb vagyok, annál hatalmasabbakat, akkorákat, hogy kis híján kifiamodik az állkapcsom, a torkomnak azonban kutya baja nem támad ettől. Estére kicsit befátyolosodik, ami kívülről úgy is hathat, mintha kaparna, mintha keresném a szavakat a torkomra, mivel nem szeretném az összes bajomat az orrsövényemre kenni. Az evéssel épp ezért nagyon óvatos vagyok, egyszerre nyelni meg lélegezni

is, ez bármikor rövidzárlatot okozhat a kétféle tápcsatorna, a légső meg a nyelőső között, egy elkapkodott falat és kész, kitáncol alólam a lábam, ott fulladok meg, a nyakamhoz kapkodva, belekapaszzkodva a nyakamba, mintha őrületemben a saját kezemmel fojtogatnám magam. Úgy döntöttem, kicsivel mindig többet koplalok inkább, lassankint odáig menve, hogy kopogjon az éhségtől a szemem, ébresztő jelleggel a képzelőerőre. Semmi sem hat serkentőbben a képzelőerőre, mint a szándékos éhezés, ahogy fogyatkozik, kopik ugyanis az ember, úgy kap újabb és újabb erőre a képzelete, némelykor szárnyalni hallja szinte a képzeletét, mint valami kövér legyet a régi konyhaasztal romjai felett, nyomasztóan idegesítő zajt csapva az elálmósodott délutánban. Magára marad végül az ember a legyével ott az asztal mellett, ahol egykor az apja tologatta-terelgette a morzsahegyeket a tenyere élével, mintha egy harcteret állítana helyre, némán bólogatva közben, kívülről megállapíthatatlanul, hogy csüggedten-e vagy önelégülten. Sokszor megőrül az ember, mire egy-egy ilyen kérdésre válasz érkezik valahonnan. És akkor, örülden, már kizárólag csak az foglalkoztatja belül az elméjét, hogy ugyan honnan is érkezhettek pontosan az a válasz. Mondjuk sétája közben, puffogva, mint a hústüskés héjában földet ért gesztenye, melyre már úgy kapjuk fel a fejünket, mikor meghasadt.

A félelem virágkora

Takarékosabban kellene élnem az őrülettel. Újabb fájdalomforrás nyílt meg a könnyökömnél, mostantól fogva a könnyökömtől is meg van kötve a kezem, anyámról ír-nék, mert vele álmodtam az éjjel, meghalt, és én zokogva könnyörögtem neki, hogy jöjjön vissza, de hamar kifulladtam, s a fuldoklás rémületétől elapadtak a könnyeim. Tőle tanultam meg félni alighanem. Egy régi fotó van előttem, képletesen csak persze, anyámat karolja át rajta a motoros szemüvegét a borsapkájára feltolva alkalmi főnöke, a fiatal és igen jóképű körorvos, akinek anyám inkább a nővére lehetne. Ezzel itt nem azt akarom mondani, hogy anyám munkakörileg lehetne a Bogyi Mátyás doktor nővére, azaz asszisztense, hiszen ez éppen a kép tanúsága szerint, ideiglenesen ugyan, de teljesült, hanem hogy vérségileg és a kora szerint lehetne az, egy nem éppen könnyű korban, amikor velem még inkább az anyám anyja törődött többet, aki viszont egyáltalán nem ismerte a félelmet, és én sem féltem tőle soha. A fotón egy mázolatlan kályhacső meredezik mögöttük, kicsit átlósan, a sarokban, a falsíkon pedig kivehető a festés mintázata: stilizált virágformák. Meglehetősen kifakulva, hervadtan, de mégiscsak valaminek a virágkorában, ha csak a pályakezdő, motorkerékpározó körorvost veszem, aki nemcsak anyámnak imponál szemlátomást, hanem nekem is, annyira elbűvöl a halszürke, ámulásra nyíló, ám mégis oly érzelmentes tekintetével; ez az ember az, aki nemsokára szimpla ragtapasszal fakasztja ki az eladdig újra meg újra dunsztolt, újra meg újra hasztalanul fölragdosott keléseket a combomon, egy pillantást vet csak rájuk, int anyámnak, hogy hozza át a

rendelőből a ragtapaszt és a sebészollót, azután nyissz, nyissz, felszeletel a tapasztól egy-egy csíkot, és befedi velük a keléseket. Nem hiszünk anyámmal a szemünknek. A nagyanyám ekkor már messze él tőlünk, a tengeren túl, holott a fotó keletkezése és a kelés kezelése között nem telhetett el több másfél évnél. A Bogyi pedig már nagyon ivott, megnősült, és arra még jött rá a morfium. Ez azonban mind csak hallomás, egyik sem a saját tapasztalatom, naphosszakat csak fekszem az ágyban, a kelések kiapadtak, elmúltak, a félelem nem összegörbeszt, inkább mintha végtelen hosszúra nyújtóztatná a testem, s aminek ilymód valóban nem is érhetek soha a végére. Félelmem a mennyezetre tapasztja a tekintetemet: talán úgy vagyok én itt ágyban esve, hogy valamennyi ébredéssel és visszaalvással mélyebben vésődjek a fejembe: soha többé nem érhet mégegyszer véget a lábam. Más szóval, nem érdekes most már próbálkoznom a felülésekkel sem.

Lábadozás

Ahogy megöregszik, besárgul a bőr az aludttej színén, ráncait megszállja valami hamuszürke por –s előtűnik Iluska orcája és nyakszirtje a múltból, az idő kútjának ama gyűrűjéből, ahová alig-alig szivárog le a nappal akár borús, akár napos fénye; az éjszaka sötétje bordó színű bársony, lábadozom benne, pókok rohannak meg a szemközti fal melletti ágyról, réműletemben a saját falamra kúszom fel, beleolvadva ott egy jókora festménybe. A festmény háta ha megbillen, zizeg valami. Az Angyali üdvözlét íze. Szemgolyómba vándorolnak fel a bélférgek. Félálomban aztán ott lábadozom tovább egy összekaristolts és megnyomorítóan szűk, barnássárga iskolapadban (álomban már ne jöjjön majd elő!), s tekintetem a falra függesztett országtérkép hátsóján, ahol a János vitéz dia-filmkockái követik egymást kibírhatalanul lassan. A Mimit nem látom sehol – vagy látom, csak nem ismerem fel? Egy hüvelykujj-köröm méretű pókot pillantok meg helyette, itt, balra tőlem, a papírkazonon, nézem, valóban milyen fürge, még aránylag friss olvasmányélményem, hogy azért irtózom tőle elsősorban, mert annyira fürge. Tűvé válik a kazalban, nem ered utána az ujjam, a mutató, nem a hüvelyk, így hát egy pillanatra egybemosódik elmémben Kukorica Jancsi a Hüvelyk Matyival. És hirtelen mintha fület cserélnék egy költő társammal, és rendkívül obszcénnek találok a Hüvelyk Matyi nevét, noha a történetéből semmi sincs ez idő szerint bennem; a Kukorica Jancsit pedig hülyének hallom, és hülyén is hatott annak idején a diafilmen, azóta pedig, azt remélem, teljesen lemorzsolódott bennem a torzsára a neve (Torzsa János), és csak az maradt meg azonosíthatóan, az az eltüzelésre termett kis faszfej. Egy kiszikkadt csutka. Kukorica Jancsi, a fülig szerelmes bojtárinas. Nem irtózik – mint én szörnyen – Iluska koravén, romlott aludttej színű és szagú arcbőrétől s hasonló bőrű karocskájától, és miért is irtózna, amikor rajtam kívül az egész osztály, élén a Bessey tanár urat helyettesítő Karádi karnagy úrral, aki megszállott Petőfi-rajongó, a mesebéli szerelmespár pártját fogja a valóságos mostoha sorssal szemben.

Ványadt, véznácska combomat mindig undorral nézte a tornaórákon a karnagy úr, amikor azt is neki kellett levezéynelnie, mivel a Bosznainé szülési szabadságra ment. Nem őrzök róla semmilyen emlék- vagy fantomképet, emlékezetem ilyenkor egy rég kihalt temetőre emlékeztet, amelyről valami okból megfedkeztek a munkagépek. Több évtized múltán is majd ez a temető lesz a sétaterem, lábadozásom sokáig titkos – mert éjszakai – porondja, ahol bátran elhagyhatom magam. Ott töltöm kerengve a fél éjszakákat, megismerkedem olykor egy-egy álmatlan kutyás hölgygel, ha összejönnek, magukra hagyom őket, és előrekerengek, hogy beérjem magam. Erőltetni látom ilyenkor a teljes, maradéktalan lemorzsolódást. A halált azonban nem sürgetem; ott van mindenütt alattam. Azonban hogy mégse lehessen félreérthető, nem gondolom, és nem is érzem, hogy felülkerekedtem rajta. Vagy rajta volnék bármilyen felülkerekedésen. Elsápadok a sietségtől, megeshetik egyszer-egyszer, hogy a lábam nem éri a földet, s a combom mégis sajogni kezd, és földereng előttem a Mimi sápadt bőrű, ám igen izmos combja, szép lassan behatol arcomba a szeme kékje, és valóságos tó kerekedik, valóságos nádassal és stégekkel az elmémbe. A kerekedés *természetszerűleg* a mandulaszeméhez hasonlatos oválisra sikeredik, a bolygók elliptikus táncformáját leképezve. Lábadozásomat ott folytatom tovább, ahol a lelkem mélyén, mely a lelkemet meglékeli egyben, sosem hagytam abba. Tram tram tra lalla.

Halász Péter: *A sisakkészítő gyönyörű felesége*, 1999, fotó: Révész Róbert